

**Antoninus Diana Panormitanus, Clericus Regularis, Doctor
Celeberrimus, Coram S. D. N. Alexandro VII. Episcoporum
Examinator, & Sancti Officij Regni Siciliae Consultor,
Coordinatus, Seu Omnes ...**

Diana, Antonino

Lugduni, M. DC. LXXX.

132. An donatio ex ingratitude reuocari possit, non obstante iuramento
adhibito non reuocandi? Et an valeat pactum donationi appositum de non
reuocanda donatione propter ingratitude donatarij? ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76413](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-76413)

tione erunt curiosae quaestiones circa eius reuocationem; & ad titulum quaestiones, respondeo, Quod ingratitudo donatarij facit, vt donator rem donatam reuocare possit, & infra, & sciendum est tamen, vt de don. §. 1. vlt. C. de reu. don. vbi causa ingratitudinis quinque sunt expressae. Prima est, si donatarius donatori manus impias, & violentas iniecerit. Secunda, si iniuriā atroci (verbalit scilicet, vt differat à causa precedente) eum affecerit. Tertia, si graue damnum rebus ipsius intulerit. Quarta, si vitæ eiusdem insidias stauerit. Quinta & vltima, si conuentiones in donatione appositae non impleuerit, de quibus causis latius disserunt Donell. lib. 14. comm. de iur. ciuil. c. 2. ibique Hilliger. in suis not. Petr. Nicol. Mozz. in tr. de don. sub tit. quomodo annullentur, & reuocatur donatio, n. 22. & seq. Et si verò confirmatis DD. Schola opinatur, præter istas quoque modò relatas causas, etiā ob alias similes, siue maiores expressas, iure ciuili rem donatam reuocari posse. Accurf. Cynus, & Salicetus in d. vlt. C. de reuoc. don. Nicol. Euerh. conf. 193. n. 6. Menoch. de arb. iud. quaest. cas. 130. n. 3. lib. 2. cent. 2. Clar. lib. 4. c. 5. §. donatio, n. 2. n. 3. Mozz. d. tit. quomodo annullentur, & reuocatur donatio, §. 8. vers. & sic supra dictis, & Gomez. 1. 2. var. ref. c. 4. n. 14. Bachou. in not. & animadu. ad Treutler. vol. 2. di. p. 9. l. 7. lit. D.

2. Contrariam tamen sententiam tenent aliqui ex sequentibus rationibus. Primum enim Iustiniano Imperatori propositū fuit certae ingratitudinis causas determinare ac definire, ex quibus donatio reuocari possit, hoc §. nostro, in fin. ibi, certis, ex causis. At suo proposito haud satis fecit Iustinianus, si præter istas causas, ab ipso enumeratas, aliae sunt, ex quibus donatio aequè potest reuocari, Deinde satis expresse Imperat. in d. l. vlt. C. de reu. don. cauit, nullas alias ingratitudinis causas, præter quinque ibi recensitas, esse admittendas. Sic etenim scribit. Generaliter sancimus, omnes donationes lege confectas, firmas illibatasque manere, si non donationis acceptor ingratu circa donatorem inueniatur, ita vt iniurias atroces in eum eff. indat, & c. His vique verbis Imperator regulam proponit de donatione perfecta non reuocanda: cuius exceptio nem postea subiungit, causas quinque enarrando, ob quas reuocari queat donatio. Ast omnis exceptio strictè accipienda est, regulamque confirmat in casibus non exceptis, l. questum. 12. §. denique Denarius 4. ff. de instr. & instr. legat. l. 1. ibique Decius n. 21. ff. de reg. iur. Nouel. 7. c. 2. Illud quoque satis innumt particula, ita vt: quae nota sunt definitionis, ac determinationis, vt proinde ex illis releuare constituit, & intentionem Imperatoris fuisse, certas causas reuocandae donationis definire ac determinare, Præterea Iustinianus in d. l. vlt. C. de reu. don. taxatiuè loquitur, vers. in his enim tantummodo causis, & c. Si aliae similes, vel maiores admittendae essent causae, quid opus fuisset causarum enumeratione, aut cur Imperator illam particulam, autummodo, adiecerit, si adhuc alias causas adducere liceret. Et quanquam respondeant dissentientes, particulas taxatiuas & exclusiuas non excludere causas similes, aut grauiiores, in quibus eadem, aut etiam maior ratio subsit: id tamen hic locum sibi vindicare nequit quoniam cum particula taxatiua, tantummodo, concurrat, tum propositum Imperatoris, volentis certas causas definire, ceterasque excludere, tum odium d. l. vlt. quae poenam decernit illis, qui in donatorem ingrati extiterint. Odiola autem per se, & sua natura registranda esse patet ex l. si Praes. 2. & l. interpretatio. 4. ff. de pan. item ex c. odia. 1. c. & c. in panis. 4. de reg. iur. in 6.

3. Sed non est recedendum ab affirmatiua sententia, tanquam communi; & in qualibet sententia optime aduertit Rebell. lib. 1. §. 9. n. 9. quod si res donata nondum transit in dominium donatarij, quia nondum est tradita, posse in foro conscientiae donatorem, cessante scandalo, promissum non implere, ob aequivalentes causas ingratitudinis, quia non videtur voluisse se obligare

ad rem promissam, talibus circumstantiis occurrentibus, 4. Aduertendum est tamen hic cum Gomez, Donello, & aliis, quos citat & sequitur Hunnius in Encyclop. iur. p. 3. tit. 26. c. 6. n. 7. quod ex capite ingratitudinis reuocari potest donatio à solo donatore, non etiam ab eius heredibus, quando nempe donator sciuit causam ingratitudinis, & tacuit; secus verò si eum ignorauit. Quod etiam docet ex Theologis Hurtadus disp. 11. diff. 5. Vvadingus tr. de contr. disp. 5. dub. 12. §. 1. n. 15. Dicastillus lib. 2. tr. 5. disp. 2. dub. 7. n. 153. Nvigers de iust. tr. 5. c. 2. dub. 1. n. 38. Lugo c. 2. disp. 23. sect. 1. n. 160.

RESOL. CXXXI.

An donatio facta Ecclesiae ob ingratitudinem Praelati, & Clerici possit reuocari? Ex p. 8. tr. c. Ref. 56.

§. 1. **M**ouet hoc dubium Vvadingus, tr. de contr. disp. 3. dub. 12. §. 1. n. 2. & sic asserit. Queritur an donatio facta Ecclesiae, ob ingratitudinem Praelati, & Clerici, possit à donatore reuocari: Iulius Clar. supr. 2. 11. refert Panormitanum in c. verum, de condit. & c. quasi affirmare posse reuocari. Sed non loquitur eo loco de reuocatione ob ingratitudinem, sed de donatione sub modo, quam diximus supra reuocari, quando modus appositus fuit tanquam causa finalis, & tamen non fuit seruatus. Romano conf. 284. videtur posse reuocari ob ingratitudinem, saltem durante eius vita; sed communis opinio est, quam ibi recitat Clarus, ob ingratitudinem Ecclesiasticorum, non reuocari donationem, quia, vt dicit, donatio illa facta ob bonum animae donatoris, & principaliter Deo, qui non potest esse ingratus. Ita Vvadingus. Et idè negatiuam sententiam profectus tenendā esse puto, quam tuetur Lessius lib. 2. c. 18. dub. 14. n. 10. Lugo de iust. tr. 2. disp. 23. sect. 2. n. 175. Hurtadus disp. 1. de don. diff. 5. Dicastillus de iust. lib. 2. tr. 5. disp. 1. dub. 7. n. 47. & ex Iurisconsultis Hunnius in Encyclop. iur. p. 3. tit. 26. c. 6. n. 9. & alij penes ipsum.

2. Vnde ex his patet, non bene Fagundez approbare sententiam aliquorum Iudicum. Sic enim asserit, de contr. lib. 4. c. 14. n. 16. Scio ego paucis ante annis vidi sententiam Supremi Senatus Olyssipponensis, in qua reuocata fuit donatio quadam magnae aestimationis, facta cuidam Religioni, propter ingratitudinem Praelati tantum illis, & non Capituli totius Religionis, & puto rectè fuisse latam praedictam sententiam, quia sicut validè licet non licet potest Praelatus praedicare Ecclesiae, & Religioni suae, per non acceptationem legati illi relicti, ita & per ingratitudinem suam: & quia donatio non fit immediatè Deo, sed fit propter Deum immediatè hominibus, hoc est, fit Praelatis ministris Dei, & sic possunt illi validè Ecclesiae praedicio esse per suam ingratitudinem, non licet, quia quod Praelati faciunt, cum sint capita Ecclesiae, & Religionis, moraliter loquendo, toti Religioni, Ecclesiaeque tributur, sicut victoria militum tributur Duci, quia caput illorum est: Ita Fagund. sed male. Et idè nostram sententiam, præter DD. cit. tenet etiam Layman lib. 3. tr. 4. c. 12. n. 15.

RESOL. CXXXII.

An donatio ex ingratitudine reuocari possit, non obstante iuramento adhibito non reuocandi?

Et an valeat pactum donationi appositum de non reuocanda donatione propter ingratitudinem donatarij? Et infertur, quod maritus, qui promisit cum iuramento uxorem non accusare, licet adulterium committat, obligatur ad id obseruandum. Ex part. 8. tract. 6. Ref. 57.

§. 1. **A**ffirmatiuam sententiam tenet Henric. Boccr. tr. de don. c. 3. n. 29. vbi sic ait. Quaestio est dubia, an valeat pactum donationi appositum, de non reuocanda donatione propter ingratitudinem donatarij? Speculator, tr. de don. n. 5 & plures alij per Tiraq. in l. si

inquam. n. 10. C. de reuoc. don. relati negant, & hanc communem testatur opinionem Ripa in l. ult. q. 54. n. 180. & seq. C. d. i. r. quam sequitur etiam Boët. conf. 41. n. 11 Et Io. Guttier. tr. de iuram. conf. m. p. 1. c. 10. n. 5. & quidem recte, per text. in l. si viuis, 23. §. illud, ff. de pact. l. illud, §. ff. de pact. dot. lib. l. contractus 23. §. sed hac, v. res. ex p. eo, ff. de reg. iur.

2. Sed an pactum hoc confirmari iuramento possit, quaestio est controuersa. Io. Andreas affirmat in addit. ad Speculariorem, tr. de don. n. 5. in gl. Et pacta & alij plures eum sequuti, quos refert Gutt. de iuram. confirm. p. 1. c. 10. n. 6. v. res. Sed bis non obstantibus. Negare autem videtur Ripa in d. l. v. r. q. 54. n. 182. & seq. vbi scribit, quod donator obligatur quidem ex iuramento, cum non contineat peccatum, seu turpitudinem promissio illa de non reuocanda donatione; at non obligatur ex pacto illo iuramenti religione roborato. Negat simpliciter etiam Boët. conf. 41. n. 11. & seq. Negant & alij relati per Tirac. in d. l. si v. r. q. 54. n. 15. C. de reuoc. don. Fundamentum opinionis Io. Andr. de promittitur ex e. quemadmodum in fin. §. illud, v. res. quod si expressè, ex tr. de iure iur. vbi Pontifex Innocent. III. ait. Quod si vir expressè iurasset, quod uxorem super adulterio non impeteret, tutius est, vt propter iurifurandam religionem desistat accusare uxorem ad diuortium celebrandam. At negantis opinionis ratio haec est, quod eiusmodi pactum de non vindicanda donatarij ingratitudine, est contra bonos mores, & inducit ad peccandum, proinde que iuramento firmari non potest, e. non est obligatorium, tr. de reg. iur. in 6. Caterum Gutt. d. c. 10. n. 6. v. res. sed bis non obstantibus, existimat, Io. Andreas opinionem esse veriorē, eamque in iudicando & consulendo tenendam putat, per text. in d. c. quemadmodum, ex tr. de iure iur. Idem quoque iudicium est Alexandri, conf. 30. n. 16. v. ol. 4. Ioannes quoque Gutt. d. loc. ex aliis ostendit communem esse opinionem aientem. Id quod appar. et etiam ex Francisco Virio, lib. 2. commun. opin. opinione 94. eamque & ego iudico verissimam. Huc vsque Bocerus.

3. Et hanc opinionem tenet ex Molina P. VVadingus tr. de contract. disp. 3. dub. 12. §. 1. n. 4. vbi ita asserit. Queritur, an ingratitudo det causam reuocandi, quando iuramento est donatio confirmata? Distingendum est, aut enim iuramentum est factum in genere de non reuocanda donatione, & tunc communiter conceditur posse non obstante iuramento ob ingratitudinem reuocari, quia iuramentum quando particularim non excludit condiciones, recipit quae a iure insunt actui, & ea censentur tacite inesse iuramento, aut expressè renouatum est privilegio ingratitudinis, & iuravit se non reuocaturum, etiam si donatarius ingratis existat, & in isto casu est dissensio inter Authores. Io. Andr. in addit. ad Speculariorem, tr. de don. dicit iuramentum illud non valere, qui male citatur, quasi contrarium teneat, Additio ad Panormitanum, c. ult. de don. citans Romanum, & plurimi alij id docent. Molina disp. 281. docet valere, & donatione non posse reuocari. In hac re probabilis videtur iuramentum illud esse invalidum, quia est contra bonos mores: dat enim donatio ingratitudinis occasionem, quando scit non fore sibi fraudi ingratum extitisse; & est par ratio huius decisionis, ac illius quam facit Pontifex in e. quemadmodum, de iure iur. vbi non probat iuramentum mariti de non accusanda uxore, etiam si contingat eam committere adulterium, quia datur ipsi occasio adulterandi. Ita VVadingus, & Molfesius in summ. to. 2. tr. 12. c. 17. n. 61. & alij.

4. Verum his non obstantibus, opinio VVadingi & Molfesij mihi non placet; & idē teneo negatiuam sententiam; nam quamuis iuramentum sequatur condiciones actus, supra quem cadit, & promissio censetur sub praedicta tacita conditione; nihilominus conditio potest excludi per iuramentum, cum sit rei non illicita. Et ita praeter Molinam, nostram sententiam tenet Dicatillus

de inst. lib. 2. r. 5. disp. 2. dub. 7. n. 148. Hurtad. disp. 11. diff. 5. & Card. Lugo de inst. 10. 2. diff. 23. scilicet 11. n. 174. vbi sic ait. Dubitatur, vtrum ob ingratitudinem reuocari possit donatio, etiam si donator dixisset in donatione se renunciare huic facultati reuocandi ob ingratitudinem subsecutam? Affirmant DD. communiter, posse adhuc reuocari, quos refert & sequitur Molina n. 5. quia ea renunciatio est contra bonos mores, quatenus praebet occasionem delinquendi: quae sententia verior videtur, quia per eiusmodi renunciationem impeditur omnino finis legis impediendi eiusmodi ingratitudinem. Si tamen iuramento confirmetur promissio non reuocandi ob ingratitudinem; aliqui enim dicunt reuocari posse; alij vero, quos sequitur Molina n. 6. negat reuocari posse, & constat ex iis quae diximus disp. praeced. scilicet de iuramento contractui addito, quia res promissa potest sine peccato obseruari, vt constat & colligitur a simili ex e. quemadmodum, §. illud, de iure iur. vbi maritus qui promissit cum iuramento uxorem non accusare, licet ad alterum cum iuramento, obligatur ad id obseruandum, quia potest licite accusationem omittere. Hac Lugo, non nego tamen affirmatiuam sententiam esse probabilem.

5. Sed hic obiter discutienda est quaestio, an valeat pactum donationem non posse reuocari ob vitium ingratitudinis? Et licet aliqui affirmet, pactum esse validum, contraria tamen sententia mihi probatur, quam tenet Specularior tr. de don. v. res. quid si altum sit. Butr. in d. l. v. r. n. 3. vbi Bald. n. 11. Salic. Butr. Rom. Alex. Felin. Dec. & alij, quos sequitur Mant. d. lib. 1. tit. 4. n. 6. & seq. & alij plures, quia est pactum contra bonos mores, quo donatarius inuitaretur ad delinquendum, & nulla conuentione fieri potest, vt dolus malus non praestetur, l. si vnus §. illud, ff. de pact. l. conueniri, ff. de pact. dot. cum aliis cumularis per Authores citatos.

6. Est bene verum, quod si commissa fuerit ingratitudo, potest a donante remitti, quia hoc est opus misericordiae, c. v. r. a, diff. 45. Imò sola dissimulatione remitti potest, prout aboletur iniuria, l. vlt. in fin. C. de reuoc. don. At de hoc alibi.

RESOL. CXXXIII.

An si donarius neget alimenta donatori indigenti, donatio possit reuocari?
Et an si filia dotata, & coniugata committat causam aliquam ingratitudinis aduersus patrem, poterit pater, stante matrimonio, donationem reuocare?
Idem dicendum est de soluo matrimonio, si filios habeat.
Ex p. 8. tr. 6. Ref. 55.

§. 1. AD hoc dubium respondet P. VVadingus tr. de contract. disp. 2. dub. 12. §. 1. n. 3. vbi sic ait. Controuertitur, an si donatarius alimenta negat donatori indigenti, reuocetur donatio; negat in l. in condemnatione, ff. de reg. iur. Molina disp. 281. & pauci alij. Ratio eorum est, quia illa causa non est in iure expressa, & l. fin. cit. dicitur, in casibus tantum ibi expressè reuocari donationem. Communior sententia asserit, glossa in l. fin. C. de reuoc. don. Clarus de don. 2. 1. Azotius 4. p. lib. 1. c. 8. Panormitanus c. ult. de don. Gomez 100. 2. var. res. c. 4. n. 14. & alij passim.

2. Censeo opinionem Molinae in puncto iuris esse veriorē, sed consuetudinem stare pro communis; propterea posteriori sententiae in praxi adhaerendum, non quidem quando parua, aut pauca sunt donata, sed quando multa & magna; & propterea dicit Panormitanus supra hoc bene notandum propter vetulas, & alias similes personas, quae maximam partem bonorum aliis donant, & ipsae penuriam grauem patiuntur: tunc enim cogendi sunt donatarij, aut alere secundum proportionem facultatum, quas acceperunt, & c. aut restituere res donatas, Et haec explicatio videtur habere magnam aequitatem, vt scilicet alias eum, qui ob bona tibi data ad paupertatem devenit. Ita VVadingus.